

# Suriyeli, Iraklı ve Afgan Sığınmacıların Sosyal Hayatta ve Medyada Ötekileştirilmeleri\*

*The Marginalization of Syrian, Iraqi, and Afghan Refugees in Social Life and the Media*

Çalışma Başvuru Tarihi: 12.12.2025

Çalışma Kabul Tarihi: 31.12.2025

Çalışma Türü: Araştırma Makalesi

Fatma KIZILELMAS\*\*

## Anahtar Kelimeler:

Göç, Sığınmacı,  
Ötekileştirilme,  
Sosyal Medya.

## ÖZET

Farklı zaman ve mekânlarda yaşanan her göçün kendine özgü yönleri olsa da göç süreçlerinin paylaştığı ortak deneyimler ve benzer zorluklar bulunmaktadır; göçmenler yalnızca yer değiştirme sürecinin güçlükleriyle değil, yerleştikleri toplumda karşılaştıkları olumsuz tutum ve önyargılarla da mücadele etmektedir. 2011 sonrası Suriye iç savaşı ve Ortadoğu-Asya'daki karışıklıklar Türkiye'ye yönelik uluslararası göçü artırmış, Türkiye dünyada en fazla sığınmacı barındıran ülke hâline gelmiştir. Bu yoğun göç hareketliliği, farklı kültürlerden gelen sığınmacılara yönelik sosyal dışlama, ayrımcılık, yabancı düşmanlığı ve ötekileştirmeyi güçlendirmiştir. Bu çalışma, 2011'den sonra Türkiye'ye gelen ve Düzce'ye yerleşen Suriyeli, Iraklı ve Afgan sığınmacıları ele almakta; 2021–2022 yıllarında nitel yöntemle yürütülen ve toplam 90 kişiyle yapılan derinlemesine görüşmelere dayanmaktadır. Katılımcıların 39'u geçici veya uluslararası koruma kapsamındaki sığınmacı erkekler, 51'i ise esnaf, sığınmacılarla etkileşim hâlindeki yerel halk ve kurum temsilcileridir. Bulgular, sığınmacıların sosyal yaşamda, gündelik pratiklerde, medyada ve kurumsal alanlarda çeşitli biçimlerde ötekileştirildiğini; bu ötekileştirmenin ise büyük ölçüde güvenlik kaygılarıyla üretilen kriminalleştirici söylemler, olumsuz algılar ve yaygın yanlış bilgilerden kaynaklandığını göstermektedir.

## Keywords:

Migration, Refugees,  
Othering, Social  
Media.

## ABSTRACT

Although each migration experienced in different times and places has its own unique aspects, migration processes share common experiences and similar challenges; migrants struggle not only with the difficulties of the relocation process, but also with the negative attitudes and prejudices they encounter in the communities where they settle. The Syrian civil war after 2011 and the turmoil in the Middle East and Asia have increased international migration to Turkey, making Turkey the country hosting the most refugees in the world. This intense migration has reinforced social exclusion, discrimination, xenophobia, and othering towards refugees from different cultures. This study focuses on Syrian, Iraqi, and Afghan refugees who arrived in Turkey after 2011 and settled in Düzce; it is based on in-depth interviews conducted using qualitative methods between 2021 and 2022 with a total of 90 individuals. Thirty-nine of the participants were male refugees under temporary or international protection, while 51 were tradespeople, local residents interacting with refugees, and representatives of institutions. The findings show that refugees are marginalized in various ways in social life, daily practices, the media, and institutional spaces; this marginalization stems largely from criminalizing discourses, negative perceptions, and widespread misinformation generated by security concerns.

\* Bu çalışma “Ötekileştirilme, Sömürü ve Gündelik Hayat Taktikleri Bağlamında Göçmenler: Düzce Örneği” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

\*\* Dr., Bağımsız Araştırmacı, fmkzllms@gmail.com, ORCID: 0000-000-6738-1758

## 1. GİRİŞ

Geçmişte olduğu gibi bugün de bireyleri ve grupları zorunlu olarak bir araya getiren göç, yabancı/öteki ile yerli halkı ister istemez bir etkileşim içine sokmakta, bu temas sırasında görünüş ve davranışları açıklamak üzere birtakım kavramlar ve inançlar üretilmektedir. Bu şekilde insanlar gerçek veya atfedilen farklılıklar açısından kategorize edilerek temsili bir “öteki” oluşturulmaktadır (Miles, 1989: 11). “Öte” kelimesinden türetilmiş olan “öteki”, “iki şeyden, konuşulmakta veya göz önünde tutulmakta olandan geride kalanı” olarak tanımlanır (TS, 1969: 586). Bu durumda antropolojik manada ‘biz’den olmayan insanlar kastedilir. “Öteki” kelimesinin anlamsal olarak en önemli bileşenleri, bir mesafeyi ifade eden ‘uzaklık’, ‘gerilik’ ve ‘arkadalık’ kelimeleridir. “Öteki”, bir ya da daha fazla kişi, kültür ya da toplum tarafından, geçmiş veya güncel ilişkiler referans alınarak dikey (sınıfsal) ya da yatay (etnik vb.) olarak farklılaştırılmış ve ayrıştırılmış olan kişi, grup, sınıf ya da halkı tanımlamak için kullanılabilecek uygun bir kavram olmaktadır (Nahya, 2011: 29).

Ötekinin inşası sırasında yabancıların/ötekilerin adlandırılma biçimi, algılanma tarzı ve onlara karşı kullanılan dil etkileşim şeklinin ve alınacak tavrın ipuçlarını da dışa vurur. Nitekim insanlar farklı zamanlarda ve farklı coğrafyalarda kendilerinden görmedikleri göçmenleri “yabancı” ve “öteki” görerek olumsuzluk atfetmiş, kendinden gördüklerini ise “biz” ve “olumlu” ile özdeşleştirmişlerdir. Bu durum da göçmenlere, sığınmacılara karşı türlü şekillerde olumsuz yaklaşım ve tutumlar alma eğilimi doğurmuştur (Özipek ve Tanrıku, 2021: 6-7).

Bir farklılaştırma eyleminin sonucu olarak “ben/biz” ve “öteki” kutupları arasında “ötekileştirme”, bir süreç ve durum olarak farklılaştırma ve ayrıştırma düşüncesinde bir imge oluşturmaktır. Bu imge, yargıları içeren, kimi zaman aşırı bir olumsuzlukla önyargılar ve stereotipler oluşturan ve kimi zaman damgalama şeklinde karşımıza çıkabilen, olumlu olarak da benzeştiren (fakat aynı veya tek yapamayabilen) bir düşünme ve algı biçimi olmaktadır. Nitekim önyargı bir düşünüş şekli iken imge, bu önyargının oluşturduğu algısal ve sunumsal bir tepki halidir. Önyargı sadece düşünsel ve pasif bir eylem iken imge, bunun dışa vurulması ve bunun üzerinden bir kimlik inşa edilmesidir (Ulağı, 2006: 104).

## 2. GÖÇMENLERİN ÖTEKİLEŞTİRİLMELERİ

Fransız Devrimi’yle (1789–1799) ortaya çıkıp 19. yüzyıl Avrupa’sında, 20. yüzyılda ise tüm dünyada baskın siyasal düşünceye dönüşen milliyetçilik, çok etnisiteli ve çok hukuklu imparatorlukların çözülmesine yol açarak homojen ulus devletlerin doğuşunu teşvik etmiştir.

Bu ideoloji, etnik grupların kendi bağımsız ve tekçi yapılarını kurma isteğini beslemiş ve çeşitliliğin giderek bir güvenlik ve bütünlük sorunu olarak görülmesine neden olmuştur. Arnakim'in (2016: 40) belirttiği üzere ulus devletler, ulusal çıkar, güvenlik ve ideoloji ekseninde şekillenen bir mantıkla hareket etmiş; Taştan'ın (2017: 11–14) vurguladığı gibi Türkiye Cumhuriyeti de bu süreçten etkilenerek Osmanlı'nın çok kültürlü mirasından uzaklaşıp Türk milliyetçiliği temelinde bir ulusal kimlik inşa etmiştir. Bu inşa sürecinde gayrimüslimler büyük ölçüde ülke dışına gönderilirken, farklı Müslüman etnik grupların devlet politikalarıyla Türkleştirilmesi hedeflenmiştir. Osmanlı'nın çözülüş döneminde Balkan milliyetçilikleri ve savaşlar nedeniyle Anadolu'ya yönelen yoğun Müslüman göçü, Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki anlaşmalarla devam etmiş; 1950–1980 arasında iç göç hareketleri, 1990'lardan itibaren zorunlu göçler ve Sovyet sonrası düzensiz göçlerle Türkiye sürekli bir göç akışına sahne olmuştur. 2011 sonrası Suriye iç savaşı ve bölgesel çatışmalarla birlikte ise Türkiye, göç veren bir ülkeden göç alan ve transit ülkeye dönüşmüş, aynı zamanda dünyada en fazla mülteci barındıran ülke hâline gelmiştir.

Her göç olgusu kendi bağlamına özgü şartlar taşısa da, hangi dönemde gerçekleşmiş olursa olsun göç süreçlerinin birbirine benzeyen pek çok yönü bulunmaktadır. Gürcülerin, Çerkeslerin, Ahıska Türklerinin, Rumların; Balkan Türkleri, Pomaklar, Ezidiler; Doğu Türkistanlı Uygurlar, Kırımlı Yahudiler ve Tatarlar; Hemşinliler, Boşnaklar, Araplar ve Ermenilerin acı dolu göç deneyimleri büyük ölçüde ortak temalar barındırır. Göçle birlikte karşılaşılan güçlükler, toplumun olumsuz yaklaşımıyla mücadele etme zorunluluğu ve güvenli bir yaşam alanı arayışında yaşanan travmalar çoğu zaman benzer biçimde yaşanmıştır. En düzenli şekilde planlanmış göçlerde bile, göçmenlerin gittikleri yerlere yabancılaşma hissetmesi ve o yerin sakinleri tarafından da yabancı olarak görülmesi sık rastlanan ortak problemlerdendir (Özipek ve Tanrıku, 2021: 16). Türkiye'de son yıllarda artan uluslararası göç akımlarının ardından kentlerde ortaya çıkan sosyal dışlanma, ayrımcılık, ırkçılık, yabancı düşmanlığı, ötekileştirme ve kayıt dışı istihdam gibi sorunlar da (Ünal, 2014: 68) önceki göçmen gruplarının tecrübe ettiği zorluklardan çok farklı değildir.

Dış göçün olmadığı durumlarda iç göçle gelenlere yönelik; iç göçün olmadığı zamanlarda ise şehirdeki farklı statü veya kimliklere sahip kişilere karşı, mevcut imkânları kaybetme endişesiyle ya da toplumsal konumunu koruma isteğiyle olumsuz tavır takınmaya hazır birey ve grupların varlığı geçmişten günümüze değişmemiştir. Bazı insanlar etnik, dinî, kültürel, cinsel ya da siyasî kimlik farklarını kendilerinden bir neden olarak uzaklaştırıcı bir unsur görme eğilimindedir. Grup bilinci ve ortak çıkar duygusu, göçmenlere ya da yabancılara

yönelik karşıtlığı kimi zaman teşvik eden bir unsur hâline dönüşebilmekte; bu karşıtlık, şartlara bağlı olarak ayrımcı tutumlardan fiziksel şiddete kadar uzanan geniş bir yelpazede dışa yansıyabilmektedir. Bu tür reaksiyonlarda hedef hâline gelen ilk kesimler ise daima görece kırılgan gruplar olan azınlıklar, göçmenler, sığınmacılar ve yabancı emekçiler olmaktadır (Özipek ve Tanrıkulu, 2021: 6-7). Kısaca inşa edilen kimlikle birlikte göçmenlerle ve sığınmacılarla misafir, öteki, yabancı olarak kurulan ilişki ve zaman içinde oluşan algı, bugün neredeyse tüm olumsuzlukların kaynağı olarak görülmelerine, gündelik hayatta tepkisel, dışlayıcı ve yargılayıcı bir dilin gelişmesine ve sahipsiz ve korumasız oldukları varsayımıyla daha fazla sömürüye maruz kalmalarına ve daha rahat tasarruf edilebilecek kimseler olarak algılanmalarına sebebiyet vermektedir.

### 3. YÖNTEM

Bu makale sığınmacı erkeklerle ve yerli halkla yapılan nitel bir çalışmaya dayanmaktadır. Araştırmanın örneklemini ülkelerindeki savaş, terör, iç çatışmalar ve ekonomik zorluklar nedeniyle 2011 yılından sonra Düzce'ye sığınma amaçlı göç eden geçici koruma altındaki Suriyeli göçmen erkekler, uluslararası koruma altında olan Iraklı göçmen erkekler ve çalışma amaçlı ya da sığınma amaçlı düzenli/düzensiz olarak göç eden Afganistanlı erkekler ile Düzce'de yaşayan ve söz konusu göçten etkilenen esnaf, sığınmacılarla doğrudan ya da dolaylı olarak iletişim halinde bulunan kimseler ve kurum yetkilileri oluşturmuştur. Araştırma, sığınmacı erkeklerin kamusal alanda ve sosyal medyada ve birçok alanda karşılaştıkları ötekileştirilmeye ve maruz kaldıkları ayrımcılığa odaklanmaktadır.

Görüşme yapılan kişilere Türkiye'ye göç süreçleri, Düzce'de kurdukları sosyal ilişki ağları, iş deneyimleri, yaşadıkları örnek olayları anlattıkları deneyim/davranış ve duygu soruları sorulmuştur. Sığınmacı erkeklerle yapılan görüşmeler kahvehane veya çay ocaklarında ya da arkadaşları veya aileleriyle kaldıkları evlerde gerçekleştirilmiştir. Kurum yetkilileri ve erkek esnafla kendi işyerlerinde, kadınlarla ise işyerlerinde ya da evlerinde görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler ortalama 20 ila 70 dakika arasında sürmüştür.

Araştırma verilerinin çözümlenmesi ve yorumlanmasında içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'in de belirttiği gibi bu yöntemle veriler tanımlanmaya, verilerin içinde saklı olabilecek gerçekler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu şekilde toplanan verileri açıklayacak kavramlara ve ilişkilere ulaşmak istenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 227-228). Bunun için öncelikle toplanan veriler anlamlı bölümlere ayrılarak kodlanmıştır. Daha sonra bu kodlar belirli kategoriler altında toplanarak temalar oluşturulmuştur. Kodlar ve temalar düzenlendikten sonra ortaya çıkan bulgular tanımlanmış ve yorumlanmıştır.

#### 4. BULGULAR

Araştırma kapsamında toplam 39 erkek sığınmacıyla görüşülmüş olup bunların 15'i Iraklı, 13'ü Afganistanlı ve 11'i Suriyelidir. Suriyeliler ortalama 5, Iraklılar 6, Afganistanlılar ise 2 yıldır Düzce'de yaşamaktadır; yaş ortalamaları sırasıyla 32, 42 ve 29 olup genel ortalama 34'tür. Eğitim düzeylerinde belirgin farklılıklar görülmekte; Suriyelilerin çoğu ortaöğretim, Iraklıların büyük kısmı üniversite, Afganistanlıların çoğu ise ilkokul mezunudur. Medenî durum açısından Suriyeli ve Iraklıların önemli çoğunluğu evli ve çocuk sahibiyken, Afganistanlıların çoğu bekâr ve yalnız yaşamaktadır. Suriyeli ve Iraklılar kent kökenliyken Afganistanlılar kırsal bölgelerden gelmiştir; Afganistanlılar hem ülkelerinde hem Düzce'de vasıfsız işlerde (çiftlik, inşaat, marangoz atölyesi vb.) çalışmaktadır. Iraklı ve Suriyeliler ise ülkelerinde daha nitelikli mesleklere sahipken Düzce'de vasıfsız işlere yönelmek zorunda kalmışlardır. Iraklıların bir kısmı Avrupa'daki ailelerinden maddî destek alırken, maddî imkânı kısıtlı Iraklılar ve Suriyeliler genellikle Kızılay Kart veya yerel yardım kuruluşlarından aynî-nakdî destek almaktadır. Bekâr, ailesiz ve çoğunlukla belgesiz olan Afganistanlılar ise sosyal desteklere erişememekte ve kazançlarının büyük bölümünü ülkelerine göndermektedir. Görüşülen yerli halk 25-67 yaş arasında olup esnaf, öğretmen, yazar gibi çeşitli mesleklere sahipken; kurum temsilcileri 28-68 yaş arasında ve ilgili kurum, parti veya derneklerde yetkili kişilerden oluşmaktadır.

##### 4.1. Sığınmacıların Sosyal Hayatta Ötekileştirilmeleri

Sığınmacılarla ilgili kullanılan kavramların, onlara yönelik bakışı şekillendirdiği ya da mevcut bakış açılarını yansıtmaktadır. Bu çerçevede gerek sosyal medya aracılığıyla gerekse farklı iletişim kanallarında dolaşıma giren söylentiler ve “doğru sanılan yanlışlar”, sığınmacılar hakkında olumsuz bir algının güçlenmesine ve göçmen karşıtlığının beslenmesine katkı sunmaktadır. Nitekim Özipek ve Tanrıkulu'nun (2021: 2-3) çalışmasında da sığınmacılarla ilgili yanlış bilgiler ve olumsuz kanaatlerin, ayrımcı önyargıların gelişmesine yol açtığı; bu önyargıların ise sığınmacılara yönelik olumlu adımların gecikmesine ya da tamamen engellenmesine neden olduğu vurgulanmaktadır. Bu tür yanlış bilgilendirmelerin toplumsal uyumu tehdit eder noktaya geldiği ve yerli halkla yapılan görüşmelerde sığınmacılarla doğrudan teması olmayan pek çok kişinin bu yanlış iddiaları gerçek kabul ettiği görülmüştür.

Bunun yanı sıra, Sönmez-Selçuk'un (2012: 91) belirttiği üzere sosyal bağların zayıflaması ve toplumsal bütünlüğün çözülmesi, paradoksal biçimde artması beklenen bireysel özerkliğin de gerilemesine neden olmaktadır; çünkü toplumdan ayrışan bireyin güven duygusu ve kişisel motivasyonu güçlenmek yerine zayıflamaktadır. Bu nedenle modern dönemde hız kazanan

bireyselleşme ve azalan dayanışma, toplumsal kutuplaşmayı ve ötekileştirmeyi artırmakta; kendine güveni düşük bireylerin ise sığınmacılarla doğrudan iletişim kurmak yerine sosyal medya söylentilerine ve fısıltı gazetelerine daha kolay inanmasına zemin hazırlamaktadır.

Kendi ülkelerinde belli bir statüye sahip olan sığınmacılar, başka bir ülkeye göçmen olarak gittiklerinde var olduğunu sandıkları nitelikleri itibarıyla itibarsızlaştıklarını ve ötekileştirildiklerini fark ederler. Kendi ülkelerindeki statüleri, mal ve mülkleri, sosyal itibarları ve değerleri gittikleri bu yeni yerde hiç ya da çok fazla bir anlam ifade etmez hâle gelebilir. Nitekim Irak'ta iken elektrik mühendisi olan ve rahat bir yaşama sahip olan GI-2 kodlu görüşmeci de Türkiye'ye sığınınca mevcut tüm statüsünün yok olduğunu, itibarsızlaştığını ve ötekileştirildiğini fark etmiştir. Düzce'de gerek resmî kurumlardaki işlemlerini halletmek için uğraşırken, gerekse gündelik hayat içerisinde çaba ve gayret sarf ederken, hatta sadece sokakta yürürken bile sığınmacı olmanın getirdiği dezavantajlı durumu defaatle tecrübe ettiğini ifade etmiştir. Bir seferinde resmî bir işini halletmek üzere valiliğe gittiğinde, görevli sandığı birinin birdenbire sözlü saldırıya geçtiğini belirtmiştir.

*“Ben bir gün valiliğe gittim. Biri geldi. Senin ne işin var burada? Baktım. Bilmiyorum bu kim, bir de açıkça söyleyeyim, oturuyordu ben görevli sandım. Sen Suriyeli misin? dedi. Hayır ben Iraklıyım dedim. Iraklısın sen neden kaçtın? Neden kaçtın sen? Niçin buraya geldin? Baktım. Ateş çıktı ama durdum ben düşündüm. Ne söyleyeyim? Saldırayım mı? Susayım mı? Ne yapayım?”* (GI-2, Iraklı, 44 yaşında).

Dışarı her çıktığında kendisine yönelen olumsuz bakışlardan rahatsızlık duyduğunu belirten GI-9 kodlu Iraklı görüşmeci, sosyal hayatta dışlanmanın bir başka boyutunun da hastahanelerde yaşandığını ifade etmiştir. Sığınmacıların hastahane muayene sırasında önceliği olduğu şeklindeki gerçek olmayan söylentilere yerli halkın inandığını ve hastahane önlerinde ya da yanlarında herhangi bir sığınmacı/yabancı gördüklerinde tepkilerini yansıttıklarını dile getiren GI-9 kodlu görüşmeci, kendisinin de hastahane sıra beklerken bu tür sözlerle maruz kaldığını, ancak korkup çekindiğinden dolayı susup konuşmadığını belirtmiştir.

*“Bazen sorunlar oluyor o bakışlardan. Hastanelerde mesela siz ne yapıyorsunuz burada, ben sıra aldım, benim hakkım diyor. Ama biz de hasta oluyoruz. (Hastanede sırada beklerken) bir kere birisi diyor ki siz nerden geldiniz buraya. Konuşmadım, sustum. O zaman çok dil de bilmiyorum, biraz biliyorum. Konuşmadık, sustuk, korktuk, bir şey söylemedik. Ben yabancı olduğum için konuşmuyorum. Çünkü biz burada misafir... Bizim durumumuzu*

*anlamıyorlar, başka şey sanıyorlar, yani zannediyorlar ki biz buraya seyahat için geldik.”* (GI-9, Iraklı, 39 yaşında).

Altı sene önce Düzce’ye gelen ve inşaat ustası olarak çalışan GS-6 kodlu Suriyeli görüşmeci de Düzce’de büyük bir alışveriş mağazasının yapımında usta olarak çalıştığını, sokaktan geçen bazı kimselerin Suriyeli olduğunu anladıklarında inşaat alanına girerek kendisine “geliyorsunuz, işimizi elimizden alıyorsunuz” diyerek sözlü sataşmalarda bulunduğunu belirtmiştir.

*“Bazen şöyle oluyor, yani ben şu yeni binayı yaptığım zamanlarda yoldan geçen adamlar geliyor, sen Suriyelisin, geliyorsun, alıyorsun işimizi elimizden diyorlar. Ben tanımıyorum adamları. Bir sürü şey söylüyorlar. Bir şey demiyorum ben, ne diyeceğim.”* (GS-6, Suriyeli, 38 yaşında)

Nitekim 16 yaşında iken annesini ve babasını memlekette bırakıp abileriyle birlikte Türkiye’ye gelen GS-7 kodlu Suriyeli görüşmeci de damgalanmış biri olarak hayatını tek başına idame ettirmeye çalışan gençlerden biridir. Bir aile kurmuş olan abilerinin yanında yaşamaktansa genç arkadaşlarıyla ayrı bir eve çıkmış; tek derdi işten eve, evden işe giderek para kazanıp hayatta kalmaya çalışmak ve ailesine para göndermek olmuştur. Suriyeli gençlerin yerli gençler tarafından çok fazla ötekileştirildiklerini söyleyen GS-7, kendini dışlanmış hissettiği yaşadığı olayların bazılarını üzüntüyle anlatmıştır.

*“Bir kişi mesela, “Suriyeli sen çık dışarı” dedi. Kıyafet alacaktım. Dedim bu ne kadar? Dedi sen Suriyelisin -Türkçemden anlıyor zaten- çık dışarı lan, öyle dedi...Bir seferinde de bir arkadaşla valiliğin ordaydım. 2-3 tane de Türkler gelmiş. Ben Arapça konuşuyordum. Sen nerelisin lan dedi. Ben dedim Suriyeli. Dedi, sen memleketini bıraktın burada mı geliyon, yaşıyon? Ben dedim sana ne, git işine bak. Dedi sen ne diyon? Böyle tuttu beni. Ben buna vurdum. Onlar 3 kişi, biz 2 kişi. Onlar benim arkadaşla vuruyorlar. Polis geldi, dedi bana sen yabancısın burada niye hava yapıyon. Dedim, ben hava yapmıyom, o beni geldi tuttu burda. Dedi sen bir daha hava yaptığın zaman Suriye’ye atacam seni. Sonra şubeye aldılar.”* (GS-7, Suriyeli, 21 yaşında).

Göçmenlere olumsuzluk atfederek onları ötekileştirmelerinin sebebi etnik, dinî, kültürel, cinsel, siyasî kimlik farklılıklar olduğu kadar gelirin azalması endişesi, güvenlik kaygıları ve “olumlu” olan “biz”in bundan zarar göreceğini düşüncesidir (Özipek ve Tanrıku, 2021: 6-7). Diğer bir ifade ile sığınmacılar hakkında yerli halkta mevcut düzeni bozacağına dair oluşturulan algıdır. Yerli halk da hayatın rutin/olağan akışını bozma ihtimali bulunan bu yeni

durumla başa çıkıp çıkamayacağına, kontrolü altında tutup tutamayacağına dair endişe ve önyargılarıyla bağlantılı olarak “yabancı” veya “öteki” olanla ilgili bir tavır ve tutum geliştirmeye başlar. Böylece “öteki” toplumsal bir nesne olarak inşa edilir. Dolayısıyla “öteki”yle ilgili kanaatler ve önyargılar, başlangıçta düşünsel boyutta ve olumlu/olumsuz söylemlerle sınırlı iken zamanla gündeliklik içerisinde tutum ve eyleme dönüşür. Bu sırada olumlu ilişki ve insanî yaklaşım örneklerine tesadüf olunabileceği gibi sosyal hayattan dışlama, ötekileştirme, görmezden gelme, fiziksel taciz gibi eylem ve yaklaşımlar da görülebilmektedir. Bu yaklaşımların ve olumsuz algının oluşmasında en önemli etken medya olmaktadır.

#### 4.2. Sığınmacıların Medyada Ötekileştirilmeleri

Bireylerin gündelik hayattaki deneyimleri sırasında tercihlerini, ilgilerini ve düşüncelerini etkileyen internet, videolar, web siteleri gibi yeni medya araçlarında geçen haber metinleri, görseller, yorumlar ve ifadeler de hem toplumun düşünce yapısını etkilemekte hem de toplumun düşünce yapısından etkilenmektedir. Dolayısıyla medya araçlarında sığınmacılarla ilgili haberlerin işleniş tarzı, haberlerde kullanılan dilin özellikleri, söylemin yapısı ve vurgusu, halkın sığınmacılarla ilgili düşünce, tutum ve yaklaşımlarını şekillendirmekte ve halk arasında çeşitli bakış açılarının gelişmesine etki etmektedir (Çetin Dağdelen, 2018: 560-561).

Bununla birlikte medyanın sığınmacılarla ilgili haberlerde kullandığı dil, bir müddet sonra toplum tarafından paylaşılan hâkim bir söyleme dönüşebilmektedir. Tabiatıyla bu söylemler, toplumun sorunu nasıl anladığını şekillendirmede önemli bir rol oynamakta, mevcut korkuları ve tedirginlikleri körüklemektedir. Yapılan bir araştırmada (Kızılelmas, 2025) Suriyelilerle ilgili yaşanan olayların ardından sosyal medya platformu X’te göçmenler karşı yapılan yorumlar analiz edilmiştir. Göçmen krizlerinin sosyal medyada nasıl temsil edildiğini, yanlış bilgilendirme, kutuplaşma ve kamuoyu tepkileri üzerinden değerlendiren araştırma sonucunda; destekleyici ve empati içeren yorumlar azınlıkta olmakta, göçmen karşıtı ve ırkçı söylemler, göçmenlerin haklarını savunan olumlu ifadeler, iktidarı eleştiren politik yorumlar, şiddeti teşvik eden provokatif mesajlar ve komplo teorileri üreten paylaşımlar ağırlıklı olmaktadır. Bulgular, sosyal medyanın krizleri şekillendirmedeki etkisinin büyük olduğunu göstermekte ve bu durum toplumsal tepkilerin nasıl yönlendirildiğini göstermesi açısından da önemli olmaktadır (Kızılelmas, 2025).

Kişisel sosyal medya hesaplarının etkisine dikkat çeken YK-7 kodlu görüşmeci, sığınmacıların ilk geldikleri zamanlarda kişisel sosyal medya hesaplarında çok sayıda asılsız



haberlerin yer aldığını, insanların bu haberlerin gerçek olup olmadığına bakmaksızın paylaşımlar yaptıklarını söylemiştir.

*“İlk zamanlar çok tepki vardı ve şöyle asılsız haberler çok yayılıyordu. Mesela Suriyeliler üniversiteye sınavsız alınacak falan. Mesela bir arkadaşım haberin doğru olup olmadığına bakmadan hemen paylaşıyordu. Bizim çocuklarımıza haksızlık olacak falan diye. Ondan sonra bu tür asılsız haberler sosyal medya üzerinden yayılınca insanlar bu paylaşımlara çok inanıyordu.”* (YK-7, öğretmen, 49 yaşında).

Medyada paylaşılan bir başka söylem de mültecilerin “güvenlik tehdidi” oluşturduğunu vurgulamaktır. Bir taraftan mülteciler mağdur “kitleler” ve “yığınlar” olarak temsil edilirken, diğer taraftan “-den/dan fazla”, “-in üzerinde”, “binlerce” gibi mülteciler hakkında tahmine dayanan sayısal bilgiler verilmesi, mültecilerin muhtemel tehlikeler arasında yer aldıklarını bilinçaltına kaydetmekte; bu ‘ortalama’ rakamsal ifadeler mültecilerin artan sayısının bir sorun olduğunu ima eden tehdit ve güvenlik algısını kuvvetlendirmektedir. Düzce’de bir STK’da çalışan YK-13 kodlu görüşmeci de sığınmacılar hakkında medyada gerçeği yansıtmayan, toplumu korkuya sürükleyen haberlerin varlığından söz etmiştir. Bu tür haberlerde Türkiye’de işlenen suç oranları göz ardı edilerek sığınmacıların suç işlemeye meyilli tehlikeli kişiler olarak gösterilmeye ve işlenen bir suçun abartılarak bütün sığınmacılarla ilişkilendirilmeye çalışıldığını anlatmıştır. Sığınmacıların işledikleri suçların öne çıkarılmasının ardında, aslında sığınmacıların “dışarıdakiler” ya da “ötekiler” olarak görülmesinin etkili olduğunu belirtmiştir.

*“Zarar yönüyle bakıyorlar ya. İşte şu kadar insanın gelmesi, toplumda şu kadar suç oranının arttığı. Hani bakıldığı zaman, şu an yapılan istatistiklere göre Suriyelilerin suç işleme oranı hani yüzde 3 ya da 5 olarak geçiyor, yüzde 95 bizim halkımız gerçekleştiriyor yani. Tabii Suriyeliler dışardan geldikleri için bir suç işlediğinde hemen Suriyeliler öne çıkarılıyor, haber yapılıyor.”* (YK-13, STK çalışanı, 41 yaşında).

Bir medya grubunda yazar olan ve güncel olayları köşesinde yorumlayan YE-17 kodlu görüşmeci de insanların duygularını kendi amaçları doğrultusunda manipüle etmek veya provokatif ve sansasyonel eylemlerle birilerini hedef göstererek kendi siyasî hedeflerini gerçekleştirmek peşinde olanların, işlenen adi suçlar üzerinden sığınmacılarla ilgili bir algı ve damga oluşturma peşinde olduklarını belirtmiştir.

*“İnsanların duygularını manipüle etmek için zaman zaman abartılı haberlerin yayınladığı doğru. Yok tecavüz etti, yok bilmem ne. Ya adi suç dediğin şey her yerde vardır.*

*Oranına baktığın zaman İçişleri Bakanlığı, Suriyelilerdeki suç oranının Türkiye'deki normal suç oranından çok çok düşük olduğunu, dörtte bir, beşte bir oranında olduğunu göstermiştir. Ya bunları manipüle etmek falan filan, bunlar hoş şeyler değil. Dolayısıyla bunlar, dediğim gibi siyasî nedenlerle yapılan birtakım provokatif şeyler.”* (YE-17, yazar, 55 yaşında).

Bir dernekte yetkili konumda olan K-2 kodlu görüşmeci de olumsuz algı oluşturmak amacıyla sığınmacılar hakkındaki haberlerin güvenlik ve asayiş problemi olarak lanse edilmesinin doğru olmadığına dikkat çekmiştir.

*“İşte şuna inanmıyorum, devlet onlara bedava ev, mülk veriyor. Bunlar hep algı...Ama mikrofon uzattığınızda, “onların burada ne işi var?” dediğinizde, 10 kişide veya 100 kişide 1 kişi bile çıksa, etkileyici olabiliyor. Oradaki düşünceler, sanki evet ya bizim ekmeğimize göz dikti, geldiler, bizi tehdit ediyorlar güvenlik açısından. İşte yani gün içerisinde kendi vatandaşlarımızın işlediği suçları göremediğimiz, onlar işlediğinde hemen gözümüze batan hadiseler.”* (K-2, dernek yetkilisi, 49 yaşında).

Mülteci algısının oluşumunda medyanın etkisine dikkat çeken YE-7 kodlu görüşmeci de, toplumun genel olarak farklı etnisite ve kültürlerle bir arada yaşamaktan dolayı bir sıkıntı yaşamadığını, ilişki ve etkileşimde bulunduğu kimselerle arkadaşça ve dostça yaşama kültürüne sahip olduğunu, ancak toplumun medya başta olmak üzere farklı kesimlerce sığınmacılara karşı kışkırtıldığını söylemiştir.

*“Artık bizim Türk, Arap, Kürt iç içe yaşamamız sıkıntı olmaz diye düşünüyorum. Yani biraz da bu işte medyanın etkisi de var. Sosyal medya çok kışkırtıyor. Farkındasınız değil mi? Çok kışkırtıyorlar çok. Yani böyle bir olumsuz algı var, çok. Yoksa onlar bizim arkadaşlarımız, dostlarımız. Hiç sıkıntımız yok yani.”* (YE-7, din görevlisi, 49 yaşında).

Yukarıda verilen görüşmecilerin ifadelerinden ve sığınmacıların medyadaki temsili üzerine yapılan araştırmalardan çıkartılabilecek en açık sonuç, eşitsizlik üzerinde inşa edilmiş olan sosyal ilişkilerin kamusal sunumunda medyanın belirleyici bir rol üstlendiğidir. Bu kamusal sunum süreçlerinde medya izleyici kitleyi sürekli olarak ‘bizden olanlar’ ve ‘bizden olmayanlar’, ‘bizler’ ve ‘onlar’, ‘içeridekiler’ ve ‘dışarıdakiler’, ‘vatandaşlar’ ve ‘yabancılar’, ‘normaller’ ve ‘sapkınlar’, ‘dostlar ve düşmanlar’, ‘batılılar’ ve ‘geri kalanlar’ gibi çeşitli ayırıştırma süreçlerine davet etmektedir. Bu şekilde toplum genelinde harekete geçirilmiş olan toplumsal çıkarlar, toplumsal platformlarda birbirinden ayırt edilmekte, farklılaştırılmakta ve ayrımcılığa karşı savunmasız hâle getirilmektedir (Cottle, 2000: 2). Görüldüğü gibi sığınmacılar, medyada, genel olarak ya yardıma muhtaç ve kurban olarak gösterilmekte veya

toplum için bir “tehdit” ve “problem” olarak görülmekte ya da şiddet ve suç gibi konularla beraber ele alınmaktadırlar (Pandir vd., 2015: 92). Gölcü ve Dağlı’ya (2017: 35) göre de sığınmacıların gazete haberlerindeki temsillerinde ötekileştirici unsurlara yer verilmekte ve bu temsillerin belirli konu başlıkları etrafında toparlandığı görülmektedir. Kitlesele etki düzeyine sahip olan haber medyası, Suriyeli mültecilerin günlük hayatlarına dair normal temsiller yerine, ayrıştırıcı ve ötekileştirici söylemler üzerine inşa edilmiş bir Suriyeli mülteci temsiline yer vermeyi tercih etmektedir. Nitekim Adıgüzel (2017: 114) de Türkiye’ye gelen sığınmacılara karşı gelişen olumsuz algıyı ayrımcı, düşmanlaştırıcı, ötekileştirici diliyle en çok medyanın etkilediğini belirtmektedir.

## 5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Sığınmacılarla ilgili gerek sosyal medyada gerek farklı kanallarca üretilen ve yayılan söylentilerin, doğru bilinen yanlışların da olumsuz bir algı oluşmasına katkı sağladığı ve göçmen karşıtlığını beslediği görülmektedir. Nitekim Suriyeli sığınmacılarla ilgili algılar, olgular ve gerçeklerin ele alındığı bir çalışmada da sığınmacılara karşı gelişen olumsuz kanaatlerin, onlara yönelik ayrımcı önyargılar oluşmasına sebep olduğu ve sığınmacılara yönelik olumlu adımların atılmasını güçleştirdiği, geciktirdiği ve hatta engellediği tespiti yapılmıştır. Ortada dolaşan yanlış bilgilerin aynı zamanda sığınmacılara yönelik önyargıların daha da büyümesine neden olduğu, bunun da toplumsal barışı ve uyumu tehdit eder hâle geldiği anlaşılmıştır (Özipek ve Tanrikulu, 2021: 2-3).

Sığınmacıların hayatını zorlaştıran, onlara yönelik hak ihlallerini kolaylaştıran, olumsuz kanaat ve önyargıların oluşmasına sebep olan bu yanlış ifade ve iddiaların giderilmesi ve kamuoyunun doğru bilgiyle aydınlatılması için başta Göç İdaresi Genel Başkanlığı olmak üzere mültecilerle ilgilenen çeşitli sivil toplum kuruluşları (Mülteciler Derneği, İHH, Gar Akademi vd.) çalışmalar yapmakta ve toplumu bilgilendirmeye gayret etmektedir. Göç İdaresi Başkanlığı mültecilerle ilgili güncel ve doğru bilgileri internet sitesinde yayınlamakta, kamu spotlarıyla ve broşürlerle kamuoyunu ve halkı bilgilendirmektedir (GİB, 16.01.2020). Ancak gerçek ve doğru bilgi yerine sansasyonel ve spekülâtif bilgiden hoşlananlar, ilgi çekmek amacıyla sosyal medyada dolaşan söylentileri ve yanlış bilgileri teyit etmeden doğrudan paylaşırlar ve türlü niyet ve hedeflerle sığınmacılar aleyhine kamuoyu oluşturmaya çalışırlar zaman zaman etkili olmakta, hatta halkın kin ve nefret duygularını harekete geçirerek kitlesele eylemlere neden olabilmektedirler. Daha önce de ifade edildiği üzere sığınmacıların suç oranlarını arttırdığı, üniversitelere sınavsız girdikleri, devletten maaş aldıkları, Türkiye’de

doğan çocuklarına vatandaşlık verildiği, oy kullandıkları gibi söylentiler sıradan halk kadar eğitilmiş ve varlıklı sınıflar arasında da karşılık bulabilmektedir.

Görüşmelerden çıkan ilginç sonuçlardan biri yerli halktan olup sığınmacılarla bir şekilde iletişim halinde olan görüşmecilerin, doğru sanılan hatalı söylem ve söylentilere dair az da olsa malumatının olduğu, böyle bir bilgiye sahip değilse bile sığınmacıların gündelik hayatlarına şahit olduklarından gerçeği görmeye daha yakın olduklarıdır. Buna karşın kurumlarda görevli olan görüşmeciler içinden sığınmacılarla iletişimi olmayanların, doğru bilinen yanlışlara ve söylentilere inanmaya daha yatkın oldukları ve daha refleksif tavır takındıkları görülmüştür.

## KAYNAKLAR

- Adıgüzel, Y. (2017). Adıgüzel, Y. (2017). Göç Alan Toplumlarda Mültecilik Algısı. *İnsan Hakları Perspektifinden Mültecilik*. UMHD-İNSAMER-MEMUR-SEN: Ankara, 109-120.
- Arnakim, L. Y. (2016). Islamic Norms and Values in International Relations and Their Reinterpretation in AKP-Governed Turkey. *Islam and International Relations*. London: Palgrave Macmillan, 32-49.
- Cottle, S. (2000). Media Reserach and Ethnic Minorities: Mapping The Field. *Ethnic Minorities and Media: Changing Cultural Boundaries* (Ed. Simon Cottle). Philadephia: Open University Press, 1-30.
- Çetin Dağdelen, T. (2018). Medyada sığınmacı temsilleri ve söylem analizi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 560–561.
- GİB (Göç İdaresi Başkanlığı). (2020, 16 Ocak). GİB (Göç İdaresi Genel Başkanlığı) (16.01.2020). <https://www.goc.gov.tr/dogru-bilinen-yanlislar> (erişim tarihi 03.12.2025).
- Gölcü, A. ve Dağlı, A. N. (2017). Haber Söyleminde ‘Öteki’yi Aramak: Suriyeli Mülteciler Örneği. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (28), 11-38.
- Kızılelmas, F. (2025). - Sosyal Medyanın Göçmen Krizlerindeki Rolü: Kayseri Olayları Sonrası X (Twitter) Üzerine Bir Analiz, *Studies on Social Science Insights*, 2025, C.5, S.2, ss. 22-45. <http://dx.doi.org/10.53035/SOSSCI.126>
- Miles, R. (1989). *Racism, Key Ideas*. London: Routledge.

- Nahya, Z. N. (2011). İmgeler ve Ötekileştirme: Cadılar, Yerliler, Avrupalılar. *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 27-38.
- Özipek, B. B. ve Tanrıkulu, F. (2021). *Geçmişten Günümüze Türkiye’de Göç ve Suriyeli: Sığınmacılar, Algılar, Olgular ve Gerçekler* (2. baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Pandır, M., Efe, İ., & Paksoy, A. F. (2016). Türk Basınında Suriyeli Sığınmacı Temsili Üzerine Bir İçerik Analizi / A Content Analysis on the Representation of Syrian Asylum Seekers in the Turkish Press. *Marmara İletişim Dergisi* (24), 1-26.
- Sönmez Selçuk, S. (2012). Postmodern Dönemde Farklılığın Kutsanması ve Toplumun Parçacıllaştırılması: “Öteki” ve “Ötekileştirme”. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 15(2), 77-99.
- Taştan, Y. K. (2017). *Balkan Savaşları ve Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu*. Ankara: Ötüken Neşriyat.
- TDK (Türk Dil Kurumu) Türkçe Sözlük (2011). (11. baskı) Haz. Şükrü Halûk Akalın vd. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ulağlı, S. (2006). *İmgebilim: ‘Öteki’nin Bilimine Giriş*. Ankara: Sinemis Yayınları.
- Ünal, S. (2014). Türkiye'nin Beklenmedik Konukları: "Öteki" Bağlamında Yabancı Göçmen ve Mülteci Deneyimi. *Journal of World of Turks*, 6(3), 65-89.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (5. baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.